

Het gebruik van adviezen van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid in het veld van de gezondheidszorg

P.P. Groenewegen
S. Nekuee

Worden adviezen van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid in het veld van de gezondheidszorg gebruikt en waardoor wordt het gebruik bepaald? Dat is de vraag die in dit artikel wordt beantwoord door middel van een empirisch onderzoek onder organisaties in de gezondheidszorg. De adviezen van de NRV worden inderdaad op ruime schaal gebruikt. Ze worden het meest gebruikt als bron van informatie, wat minder ter ondersteuning van bestaand beleid van organisaties en nog minder voor de ontwikkeling van nieuw beleid of voor beleidswijzigingen. Over factoren die mogelijk van invloed zijn op het gebruik van adviezen zijn, uitgaande van de literatuur over het gebruik van onderzoek in het beleid, een aantal hypothesen geformuleerd en getoetst. Het gebruik hangt vooral samen met gepercipieerde kenmerken van het advies (de aansluiting van de probleemdefinitie van het advies bij het beleidsprobleem, de kwaliteit van de analyse, de realiseerbaarheid van de aanbevelingen) en de context van de gebruikers van het advies (de timing ten opzichte van de beleidsvorming in de gebruikende organisatie, de vraag of het geadviseerde beleid omstreden is).

Prof.dr. P.P. Groenewegen is hoofd van een van de onderzoeksafdelingen van het Nederlands instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg (NIVEL) en als bijzonder hoogleraar verbonden aan de Vakgroep Sociologie en de Vakgroep Toegepaste Geografie en Planologie van de Rijksuniversiteit Utrecht.

S. Nekuee studeert sociologie aan de Rijksuniversiteit Utrecht.

1. Inleiding

Dit artikel gaat over het gebruik van adviezen van één van de adviesorganen van de overheid op het terrein van de gezondheidszorg, te weten

de Nationale Raad voor de Volksgezondheid (NRV). Adviesorganen van de rijksoverheid staan al geruime tijd ter discussie. Daarbij zijn vele argumenten tussen voor- en tegenstanders van een reorganisatie van het stelsel van adviesorganen over tafel gegaan. Hoewel Hoogerwerf al in 1977 in het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid 'Adviseren aan de overheid' zijn bijdrage eindigde met de vraag naar de effecten van advisering, is de vraag of adviezen van adviesorganen eigenlijk wel effecten hebben en of de functie en de samenstelling van adviesorganen van invloed zijn op de effecten van de adviezen nauwelijks gesteld en zeker niet door empirisch onderzoek beantwoord. Eerder is wel door de Centrale Raad voor de Volksgezondheid (de voorganger van de NRV) in een evaluatie geprobeerd een beeld te geven van de invloed van zijn adviezen. Deze evaluatie was echter niet gebaseerd op een systematische wetenschappelijke aanpak, maar op de inschatting van de medewerkers van het secretariaat (Centrale Raad voor de Volksgezondheid, 1974).

De discussie over de positie van adviesorganen richtte zich vooral op de rol van adviesorganen en hun samenstelling. Voorstanders van radicale verandering hebben gewezen op de verschillende functies die adviesorganen hebben: advisering over beleid, toezicht op uitvoering en soms ook uitvoering. Wat betreft de samenstelling is op de positie van belangengroepen in de adviesorganen gewezen, die - zo zou het cynisch kunnen worden uitgedrukt - zichzelf via de overheid van advies dienen. Door vermenging van functies en deelname van belanghebbenden zou een ongewenste vervlechting plaats vinden (Fortuyn, 1990; Commissie De Jong, 1993). De tegenstanders van radicale verandering legden de nadruk op de voordelen die participatie van het maatschappelijk middenveld zou hebben voor de overheid. Via de officiële adviesorganen krijgt de overheid zicht op wat er leeft in het veld, kan de kennis die in veldorganisaties aanwezig is, worden aangeboord en kan een draagvlak worden geschapen voor het beleid van de overheid (Van der Grinten, 1993). Vervlechting zou dus ook positieve effecten kunnen hebben.

Inmiddels zijn deze discussies in zoverre beslecht dat alle adviesorganen van de rijksoverheid in principe worden opgeheven en vervangen door één adviesorgaan 'nieuwe stijl' per beleidsterrein. Deze adviesorganen zullen klein zijn (maximaal negen leden), zullen enkel uit kroonleden bestaan en alleen nog op verzoek adviseren over de hoofdlijnen van het beleid. Desalniettemin is onderzoek naar het gebruik van adviezen van de huidige adviesorganen relevant voor de verdere uitwerking van de positie van de adviesorganen nieuwe stijl.

Het onderhavige onderzoek richt zich op adviezen van de NRV. De NRV is een van de adviesorganen van de overheid. Hij adviseert de overheid gevraagd en ongevraagd over aangelegenheden op het terrein van de volksgezondheid en de gezondheidszorg. De adviezen zijn in eerste in-

stantie gericht op de rijksoverheid, maar afhankelijk van de aard van de onderwerpen waarover wordt geadviseerd richten zij zich ook op organisaties, instellingen, lagere overheden en beroepsbeoefenaren in het veld van de gezondheidszorg. Dit komt onder meer tot uitdrukking in de tweeledige taakstelling op basis van de Gezondheidswet, waarin zowel advisering aan de overheid als bevordering van samenwerking tussen organisaties in het veld wordt genoemd. De werkwijze waarbij adviezen zich vaak niet uitsluitend op de overheid richten, maar ook aanbevelingen aan de organisaties in het veld inhouden, sluit aan bij de wijze waarop in de Nederlandse situatie veranderingen in de gezondheidszorg tot stand komen. Wil de overheid een effectief beleid voeren, dan moet het beleid overtuigend zijn en binnen het veld draagvlak hebben (Groenewegen, 1992). Daarbij kunnen adviesorganen van de overheid een belangrijke rol spelen.

Ons onderzoek richt zich daarom op het gebruik van adviezen in het veld, ook omdat juist de positie van het maatschappelijk middenveld in de discussies over de adviesstructuur centraal staat. We stellen ons daarbij de vraag waardoor het gebruik van adviezen van de NRV door organisaties in het veld wordt beïnvloed.

In de volgende paragraaf wordt een aantal hypothesen geformuleerd over mogelijke invloeden op het gebruik. De verzameling van gegevens wordt beschreven in de derde paragraaf. De resultaten van de hypothesetoetsing worden in paragraaf vier beschreven en het artikel wordt afgesloten met een discussie.

2. Hypothesen over het gebruik van adviezen in het veld

Over gebruik van adviezen zijn in de wetenschappelijke literatuur geen verslagen van empirisch onderzoek gevonden. Er is echter wel empirisch onderzoek gedaan naar het gebruik van beleidsgericht onderzoek (zie voor een overzicht Tijssen, 1988). Overheidsadvisering vertoont, naast belangrijke verschillen, de volgende overeenkomsten met beleidsonderzoek. Ten eerste zijn beide gericht op het beantwoorden van een beleidsvraag. Ten tweede worden zowel in onderzoek als in advies de conclusies en aanbevelingen op een analyse gebaseerd. Ten slotte wordt in beide gevallen gestreefd naar aanbevelingen die realiseerbaar zijn in de context van het veld waarin ze moeten worden toegepast. Vandaar dat de literatuur over het gebruik van beleidsonderzoek is gebruikt om hypothesen te formuleren over het gebruik van adviezen.

Om deze literatuur te kunnen gebruiken, is het van belang te kijken naar de functies die adviezen hebben in het beleidsproces. Er worden wel twee hoofdfuncties van advisering aan de overheid onderscheiden

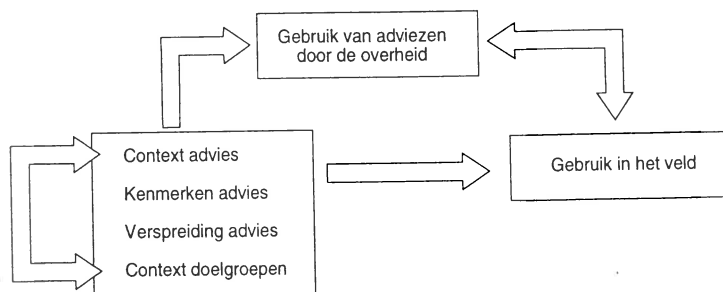
(Dollekamp, 1992): de informatie-functie en de legitimatie-functie.

Bij de informatie-functie is het doel de kwaliteit van beslissingen door de rijksoverheid te vergroten. Daarvoor kunnen deskundigen worden ingeschakeld op grond van wetenschappelijke of technische kennis, danwel op grond van maatschappelijke deskundigheid (kennis van de situatie in het veld, van te verwachten praktische problemen enzovoorts). Voor de informatie-functie is het van belang dat een breed scala aan inzichten en ervaringen in een advies een plaats krijgt.

Bij de legitimatie-functie is het doel de aanvaardbaarheid en uitvoerbaarheid van overheidsbeslissingen te vergroten. Daarvoor worden belanghebbende organisaties uit het maatschappelijk middenveld ingeschakeld om inzicht te geven in de wensen en opvattingen in het veld. Voor de legitimatie-functie is het van belang dat er consensus ontstaat. Naast deze beide hoofdfuncties van advisering worden nog nevenfuncties onderscheiden die sterk overeenkomen met wat in de literatuur over gebruik van onderzoek veelal strategisch of symbolisch gebruik (Weiss, 1979; Korsten, 1983) wordt genoemd: het uitstellen van beslissingen, het afschuiven van verantwoordelijkheid etc. (Dollekamp, 1992).

In de praktijk zal advisering beide hoofdfuncties in zich verenigen; in concrete adviezen kan het accent meer op de ene of op de andere functie liggen. In termen van de elementen waaruit een advies is opgebouwd - probleemdefinitie, analyse en aanbevelingen -, zou men kunnen stellen dat de informatie-functie vooral zijn neerslag krijgt in het onderdeel analyse, terwijl de legitimatie-functie vooral zijn neerslag krijgt in het onderdeel aanbevelingen. Hierop voortredenerend, kan men veronderstellen dat het onderdeel analyse van een goed advies wordt gekenmerkt door een brede representatie van relevante aspecten en inzichten en het onderdeel aanbevelingen door unanimititeit.

Voor de formulering van de hypothesen ordenen we de mogelijke invloeden op het gebruik van adviezen naar de context van het advies, de

Figuur 1: Invloeden op het gebruik van adviezen in het veld

kenmerken van het advies, de verspreiding of toegankelijkheid van het advies en de context van de doelgroepen. Het gebruik van adviezen door de overheid, dat in dit onderzoek verder buiten beschouwing blijft, kan een mediërende rol spelen tussen deze kenmerken en het gebruik (zie figuur 1).

Context van het advies

De context van het advies is in het geval van het onderhavige onderzoek deels een constante; het gaat alleen om adviezen van de NRV. Wel kan de samenstelling van de commissies die adviezen opstellen verschillend zijn. Een duidelijk aspect dat van invloed is op het gebruik van adviezen is hier niet uit af te leiden zonder kennis van het doel van de advisering. Als het gaat om advisering over praktische uitvoeringszaken en aspecten van wet- en regelgeving, zou de aanwezigheid van velddeskundigheid in de adviescommissie het gebruik in het veld kunnen bevorderen. We verwachten deze invloed niet alleen bij de organisaties die in zo'n geval feitelijk deelnemen aan het opstellen van een advies (zie daarover hypothese 16), maar ook bij de overige veldorganisaties. Als het daarentegen gaat om richtinggevende adviezen voor toekomstig beleid, dan zou juist de aanwezigheid van onafhankelijke deskundigen met een hoge reputatie van invloed op gebruik kunnen zijn. Dit is vergelijkbaar met wat Boyer en Langbein (1991) vinden met betrekking tot de invloed van de reputatie van onderzoekers op het gebruik.

Het initiatief tot een advies kan verschillen; het kan in eerste instantie in het veld van de gezondheidszorg zijn opgekomen of van de kant van de rijksoverheid komen. Naar analogie van het gebruik van onderzoeksresultaten (Caplan, 1977) wordt verwacht dat het gebruik van adviezen in het veld groter is als het initiatief uit het veld voortkomt.

De volgende hypothesen met betrekking tot de context van het advies worden geformuleerd:

- H1. Als de organisaties in het veld zelf het initiatief tot advisering hebben genomen, zullen ze het advies meer gebruiken.
- H2. Voor advisering over praktische uitvoeringszaken geldt: hoe meer deskundigen uit het veld bij de opstelling van het advies betrokken zijn, des te meer zal het advies door de organisaties in het veld gebruikt worden.
- H3. Voor richtinggevende adviezen over toekomstig beleid geldt: hoe meer onafhankelijke deskundigen met een hoge reputatie bij de opstelling van het advies betrokken zijn, des te meer zal het advies door de organisatie in het veld gebruikt worden.

Kenmerken van het advies

Enkele kenmerken van het advies kunnen aangepast worden overgenomen van kenmerken van onderzoek die samengaan met het gebruik (Hutjes en Cuisinier, 1982; Tijssen, 1988; Van Oijen, 1987). Met betrekking tot het onderdeel probleemdefinitie van het adviesproces wordt verwacht dat het gebruik groter zal zijn als de probleemdefinitie van het advies beter aansluit bij het beleidsprobleem in het veld van de gezondheidszorg waarop het advies betrekking heeft. Waar bij het gebruik van onderzoek de methodologische kwaliteit van het onderzoek een rol speelt, zou bij het gebruik van adviezen de kwaliteit van het onderdeel analyse van belang kunnen zijn. De analyse van de problematiek waarop het advies betrekking heeft moet waarheidsgetrouw en informatief zijn. Daarbij veronderstellen we dat de kwaliteit van de analyse waarop de aanbevelingen van een advies zijn gebaseerd, ook groter is als daarin een breder scala van aspecten en inzichten aan de orde wordt gesteld. Wat betreft het onderdeel aanbevelingen van het advies wordt verondersteld dat het gebruik groter zal zijn als de aanbevelingen concreet en uitvoerbaar worden geacht en unaniem worden gegeven.

Verder speelt mogelijk de duur van het adviestraject een rol bij het gebruik in het veld. Wat betreft de duur van het adviestraject geldt: hoe korter, des te beter (tenzij de functie van de advisering uitstel van besluitvorming was).

De volgende hypothesen met betrekking tot kenmerken van het advies kunnen worden geformuleerd:

- H4. Hoe beter de probleemdefinitie van het advies aansluit bij het beleidsprobleem, des te meer zal het advies door de organisatie in het veld worden gebruikt.
- H5. Hoe hoger de kwaliteit is van de analyse waarop de aanbevelingen zijn gebaseerd, des te meer zal het advies door de organisaties in het veld worden gebruikt.
- H6. Hoe meer aspecten en inzichten de analyse bevat waarop de aanbevelingen zijn gebaseerd, des te meer zal het advies door de organisaties in het veld worden gebruikt.
- H7. Hoe meer een advies geformuleerd is in termen van concrete en haalbare aanbevelingen, des te meer zal het advies door de organisaties in het veld worden gebruikt.
- H8. Hoe korter de duur van het adviestraject is, des te meer zal het advies door de organisaties in het veld worden gebruikt.
- H9. Als de aanbevelingen van het advies unaniem zijn, zal het advies door de organisaties in het veld meer worden gebruikt.

Verspreiding en toegankelijkheid van adviezen

Het empirisch onderzoek naar het gebruik van onderzoek zegt weinig over de verspreiding en toegankelijkheid van adviezen. We veronderstellen dat een heldere en beknopte rapportage adviezen toegankelijker maakt en dat daarmee het gebruik in het veld groter zal zijn. Daarnaast zal een actief verspreidingsbeleid van invloed kunnen zijn op het gebruik van adviezen.

- H10. Hoe beknopter het deel van het advies waarin de aanbevelingen zijn weergegeven, des te meer zal het advies door de organisaties in het veld worden gebruikt.
- H11. Hoe helderder de formuleringen van het advies, des te meer zal het advies door de organisaties in het veld worden gebruikt.
- H12. Hoe ruimer het advies onder de organisaties in het veld verspreid is, des te meer zal het advies door de organisaties in het veld worden gebruikt.

Context van de doelgroepen

In dit onderzoek gaat om het gebruik in het veld van de gezondheidszorg. De doelgroepen zijn dan ook in eerste instantie de (koepels van) organisaties, instellingen, lagere overheden en beroepsbeoefenaren in het veld. De omstandigheden met betrekking tot de context van de doelgroepen die van invloed zijn op het gebruik van onderzoek (verg. Caplan, 1977; Tijssen, 1987) bieden goede aanknopingspunten voor de gedachtenvorming over gebruik van adviezen. De mate waarin adviezen in het beleid van doelgroepen worden gebruikt, zou sterker kunnen zijn naarmate er binnen een doelgroep een positievere houding bestaat tegenover en meer waarde wordt gehecht aan advisering door een adviesorgaan. Verder zal het gebruik van adviezen geringer zijn als een doelgroep door reorganisatieprocessen meer intern gericht is en als het beleid waarop de advisering betrekking heeft binnen de doelgroep omstreden is. Uit de literatuur over gebruik van beleidsonderzoek komt ook naar voren dat er minder gebruik wordt gemaakt van onderzoek als de doeleinden van het beleid van een doelgroep weinig gespecificeerd of onduidelijk zijn of als er een discrepantie is tussen het officiële beleid van een doelgroep en de verborgen agenda (Boyer en Langbein, 1991). Deze beide omstandigheden lijken echter vooral van toepassing te zijn op de situatie waarin het gaat om het gebruik van resultaten van onderzoek dan wel advisering waartoe de betreffende organisatie zelf het initiatief heeft genomen. We formuleren over deze laatste twee omstandigheden in dit verband geen hypothese.

De overige hypothesen over de context van de doelgroepen luiden:

- H13. Hoe positiever de houding van organisaties in het veld ten opzichte van een adviesorgaan is, des te meer zal het advies door de organisaties in het veld worden gebruikt.
- H14. Als een organisatie zich in een proces van reorganisatie bevindt, zal hij minder gebruik maken van adviezen van een adviesorgaan.
- H15. Hoe meer omstreden het beleid waarop de advisering betrekking heeft binnen een organisatie is, des te minder zal het advies door de organisaties in het veld worden gebruikt.

Relaties tussen de context van het advies en die van de doelgroepen

Door de samenstelling en werkwijze van de NRV zijn er relaties tussen de context van het advies en die van de doelgroepen. In de Raad en in de commissies die specifieke adviezen voorbereiden hebben vertegenwoordigers van de doelgroep zitting. De verwachting is dat het gebruik van een advies groter is bij doelgroepen die betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van een advies. Verder kan de wijze van programmering van het advieswerk van een adviesorgaan van invloed zijn op het gebruik van adviezen. Specifieke uitspraken met betrekking tot concrete adviezen zijn daarover echter niet te doen.

Tenslotte is het tijdstip van het uitbrengen van advies in verhouding tot het moment waarop en de fase waarin een organisatie in het veld met de betreffende problematiek bezig is van belang voor het gebruik dat van adviezen wordt gemaakt.

Hierover zijn de volgende hypothesen geformuleerd:

- H16. In organisaties waarvan een vertegenwoordiger deelneemt aan de commissie die het advies voorbereidt, wordt meer gebruik gemaakt van dat advies dan in organisaties die geen vertegenwoordiger in die commissie hebben.
- H17. Hoe beter het tijdstip van het uitbrengen van een advies aansluit op de fase waarin zich de beleidsontwikkeling binnen een organisatie bevindt, des te meer zal het advies door de organisaties in het veld worden gebruikt.

3. De verzameling van gegevens

Bij empirisch onderzoek naar het gebruik van onderzoek door beleidsmakers wordt meestal van interviews of schriftelijke vragenlijsten gebruik gemaakt. Slechts in enkele gevallen wordt systematisch dossieronderzoek uitgevoerd. Dit laatste is het geval geweest in de studie van de Algemene Rekenkamer (Mulder e.a., 1991). Onderzoek op basis van slechts één van deze twee bronnen van informatie is problematisch. Bij het

gebruik van interviews of vragenlijsten is de informatie die wordt verkregen moeilijk controleerbaar. Bovendien bestaat het gevaar van sociaal wenselijke antwoorden. Aan de andere kant is een systematisch dossieronderzoek naar aanwijsbaar gebruik bewerkelijk en eist het een ruime toegankelijkheid van alle relevante schriftelijke bronnen. Het gebruik van schriftelijke bronnen is vooral geëigend voor het vaststellen van instrumenteel gebruik van onderzoek. Voor conceptueel gebruik (en deels ook voor strategisch gebruik) is de onderzoeker meer afhankelijk van het subjectieve oordeel van de gebruiker (Boyer en Langbein, 1991).

In ons onderzoek is om pragmatische redenen het gebruik vastgesteld door potentiële gebruikers daar in een vragenlijst naar te vragen. Wel is aan de respondenten gevraagd of het gebruik van het betreffende advies een schriftelijke neerslag had gekregen en of men daarvan een kopie wilde meesturen. De kern van de gegevensverzameling wordt daarom gevormd door een schriftelijke enquête onder een groot aantal organisaties in de gezondheidszorg. In deze enquête is gevraagd naar het gebruik dat is gemaakt van één specifiek advies. Daardoor is het duidelijk over welk advies een oordeel wordt gegeven door de respondenten. Een alternatief zou zijn geweest om de vragen te stellen over één advies dat van tevoren door de onderzoekers is uitgekozen. Het probleem daarmee is dat er geen advies te vinden is dat relevant is voor een breed scala van organisaties in de gezondheidszorg.

De gegevens zijn aangevuld met enkele kenmerken van de aangeschreven organisaties om selectieve non-respons te kunnen opsporen. Daarnaast zijn gegevens gebruikt die zijn afgeleid uit de gepubliceerde adviezen zelf.

Het enquête-onderzoek

De schriftelijke enquête is zo opgezet dat de respondent eerst wordt gevraagd een advies te kiezen uit een lijst van de adviezen die in 1992, 1993 en de eerste helft van 1994 zijn verschenen. De instructie is dat men een advies moet kiezen dat betrekking heeft op het werkterrein van de organisatie waarin de betrokken persoon werkt en dat hem of haar nog helder voor ogen staat. Indien men dat wilde kon men zelf een advies invullen dat niet op de lijst stond. Indien men geen enkel advies van de NRV kent, is gevraagd de enquête niet verder in te vullen, doch direct terug te sturen.

Over het advies dat door de respondent is gekozen worden vragen gesteld om vast te stellen of het advies is gebruikt door de organisatie en vragen die betrekking hebben op factoren die mogelijk van invloed zijn op het gebruik van adviezen. Aansluitend op wat gebruikelijk is in de literatuur over beleidsonderzoek is gevraagd naar drie manieren van

gebruik: als bron van informatie, ter ondersteuning van bestaand beleid en voor de ontwikkeling van nieuw beleid of de wijziging van beleid.

De enquête is toegezonden aan 149 organisaties op het gebied van de gezondheidszorg en de volksgezondheid. Er zijn zowel organisaties opgenomen die betrokken zijn bij de totstandkoming van adviezen door vertegenwoordiging in de NRV danwel in werkgroepen of commissies als organisaties die dat niet zijn. Hierdoor kan enig licht worden geworpen op de rol die de vervlechting, in de zin van de deelname van organisaties uit het maatschappelijk middenveld aan de advisering aan de rijksoverheid, speelt bij het gebruik van adviezen. De organisaties die zijn aangeschreven, kunnen daarnaast worden opgedeeld in koepelorganisaties en organisaties die bij de uitvoering van de zorg betrokken zijn. Tezamen maakt dit dat er vier groepen kunnen worden onderscheiden: uitvoerende organisaties die betrokken zijn geweest bij een NRV-adviesproject, uitvoerende organisaties die dat niet zijn geweest, koepels die betrokken zijn geweest bij een NRV-adviesproject, en tenslotte koepels die dat niet zijn geweest.

Op grond van informatie van de NRV is de volgende lijst van organisaties opgesteld:

- 52 koepelorganisaties die zitting hebben in de Raad of betrokken zijn geweest bij een NRV-adviesproject.
- 25 uitvoerende organisaties waarvan een medewerker op persoonlijke titel betrokken is geweest bij een NRV-adviesproject.
- 26 koepelorganisaties die niet betrokken zijn geweest bij een NRV-adviesproject.

Daarnaast is een steekproef samengesteld van uitvoerende organisaties die niet betrokken zijn geweest bij adviesprojecten van de NRV. Als maatstaf voor het kiezen van deze organisaties is gekeken naar de soort organisatie waar de mensen werken die op persoonlijke titel hebben meegedaan aan de adviesvorming in de afgelopen twee jaar. Op grond hiervan zijn 46 organisaties gekozen uit de kring van zorgverzekeraars (ziekenfonds en particulier) en aanbieders van zorg (ziekenhuizen, verpleeghuizen, instellingen voor geestelijke gezondheidszorg, instellingen voor gehandicaptenzorg en Gemeentelijke Geneeskundige Diensten).

De vragenlijsten zijn begin oktober 1994 verstuurd. De totale respons bedraagt 65%: Negen procent van de aangeschreven organisaties heeft gerespondeerd dat men geen enkel NRV-advies kent en 56% van de aangeschreven organisaties heeft de vragenlijst ingevuld teruggestuurd; 35% heeft in het geheel niet gerespondeerd. Over het geheel genomen is de

respons op de vragenlijst bevredigend (verg. Groenewegen en Nekuee, 1995). De organisaties die hebben gerepondeerd wijken af van de non-respons op het niet onverwachte punt van de betrokkenheid bij het werk van de NRV. De non-respons bestaat, naar men mag aannemen, voor een deel uit organisaties die geen adviezen van de NRV kennen, en voor een deel uit organisaties die wel adviezen kennen, maar niet gerepondeerd hebben. Deze laatste groep ontbreekt dus in de analyses van het gebruik van adviezen. In hoeverre dit een vertekening oplevert, is moeilijk te zeggen; dat hangt af van de vraag of er een relatie is tussen de betrokkenheid van organisaties bij het werk van de Raad en het gebruik dat organisaties maken van adviezen. Dit komt bij de toetsing van de hypothesen in paragraaf 4 aan de orde.

Overige gegevensbronnen

Naast de gegevens over kenmerken van de adviezen die verzameld zijn met behulp van de schriftelijke vragenlijst, zijn ook enkele gegevens per advies verzameld door screening van de afzonderlijke adviezen. Het gaat hierbij om de volgende gegevens: duur van het adviestraject; compactheid van aanbevelingen en analyse; de vraag of het advies is gericht op overheid, veld of beide; de vraag of het advies praktisch danwel richtinggevend van aard is; het initiatief tot het advies; en de samenstelling van de commissie die het advies heeft opgesteld. Ten slotte kon de omvang van de verspreide oplage voor een deel van de adviezen worden achterhaald via het secretariaat van de NRV.

De analyse

De gegevens zijn verzameld op twee niveaus: de adviezen en de organisaties in het veld van de gezondheidszorg die de doelgroepen van de adviezen vormen. Eén advies kan door verscheidene organisaties zijn gekozen, waardoor we beschikken over meer oordelen over het gebruik en de kenmerken van één en hetzelfde advies. Het totaal aantal adviezen waarover uitspraken zijn gedaan, bedraagt 31. Het aantal organisaties dat hetzelfde advies heeft gekozen, varieert van één tot tien.

De structuur van de gegevens doet recht aan het feit dat gebruik van adviezen zowel beïnvloed zal worden door kenmerken van de adviezen als door kenmerken van de organisaties. Echter, doordat door de bank genomen het aantal organisaties dat iets over hetzelfde advies heeft gezegd, gering is, is het niet mogelijk om beide niveaus statistisch goed uit elkaar te halen. Een analyse waarbij alle gegevens worden geaggregeerd tot het niveau van de adviezen is weliswaar mogelijk, maar niet optimaal. Immers, er gaat informatie verloren, doordat dan in het merendeel van de gevallen oordelen van verscheidene organisaties worden samengevoegd

tot één oordeel. Aan de andere kant is analyse op het niveau van de organisaties die de enquête hebben ingevuld waarbij de advieskenmerken worden gedistribueerd ook niet optimaal. In dit geval is namelijk het probleem dat oordelen van verschillende respondenten over hetzelfde advies niet geheel onafhankelijk van elkaar zijn.

Bij de berekening van de enkelvoudige correlaties tussen kenmerken die genoemd zijn in de hypothesen en het gebruik van adviezen is voor de kenmerken die zijn gemeten op het niveau van de adviezen uitgegaan van geaggregeerde gegevens. De afhankelijke variabele 'gebruik van een advies' is in dit geval - indien verscheidene organisaties met betrekking tot hetzelfde advies hebben geantwoord - het gemiddelde van de antwoorden. Voor de kenmerken die via de enquête zijn gemeten, zijn de correlaties berekend met de respondenten als eenheden. Bij de berekening van de significantie van correlaties is uitgegaan van eenzijdige toetsing. Vooral bij correlaties op het niveau van de adviezen is een overschrijdingskans van $p = .05$ aan de strenge kant door het geringe aantal waarnemingen.

Bij de uitvoering van een meervoudige regressie-analyse is rekening gehouden met de hiërarchische structuur van de gegevens. Regressie-coëfficiënten en standaardfouten zijn geschat met behulp van een iteratieve procedure (RIGLS - restricted iterative generalized least squares) binnen de multi-level software ML3 (Woodhouse, 1993). De resultaten wijken overigens slechts marginaal af van een analyse volgens de gewone kleinste kwadraten methode (OLS) met gedesaggregeerde gegevens.

4. Resultaten

Over het gebruik van de adviezen zijn drie specifieke vragen gesteld (plus een aanvullende vraag of nog op andere manieren gebruik is gemaakt van het advies). Er is gevraagd in hoeverre het gekozen advies is gebruikt als bron van informatie, ter ondersteuning van bestaand beleid van de organisatie en ten behoeve van wijzigingen in het beleid of de ontwikkeling van nieuw beleid van de organisatie. Deze manieren van gebruik komen globaal overeen met de in de literatuur onderscheiden manieren van gebruik: conceptueel (in de vragenlijst geoperationaliseerd als 'als bron van informatie'), strategisch (ter ondersteuning van bestaand beleid) en instrumenteel (voor de ontwikkeling van nieuw beleid). In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de mate waarin de responderende organisaties zeggen gebruik te hebben gemaakt van de adviezen van de NRV.

<i>Mate van gebruik</i>	<i>Bron van informatie</i>	<i>Ondersteuning bestaand beleid</i>	<i>Ontwikkeling nieuw beleid</i>
Niet	7%	18%	24%
Enigszins	14	17	22
Matig	39	24	29
Veel	33	33	22
Zeer veel	7	8	4

Tabel 1. Mate waarin vertegenwoordigers van 83 organisaties zeggen gebruik te hebben gemaakt van adviezen van de NRV.

Het gebruik van adviezen

Slechts vier procent van de vertegenwoordigers van organisaties geeft aan dat op geen van deze manieren gebruik is gemaakt van de adviezen van de NRV. De tabel laat zien dat het percentage dat aangeeft geen gebruik te hebben gemaakt van de adviezen het laagst is als het gaat om gebruik als bron van informatie en het hoogst als het gaat om gebruik ten behoeve van de ontwikkeling van nieuw beleid. De gegevens wijzen op een ruim gebruik van de adviezen van de NRV. Twee kanttekeningen zijn daarbij van belang. In de eerste plaats is de omschrijving van gebruik ruim gesteld en aan het eigen oordeel van de respondenten overgelaten. In de tweede plaats wordt door de methode die is gehanteerd - de organisaties kozen zelf over welk advies ze iets wilden zeggen - eerder een overschatting dan een onderschatting van het gebruik van adviezen gevonden.

Van de respondenten heeft 45% aangegeven dat het gebruik dat in hun organisatie is gemaakt van het betreffende advies is terug te vinden in schriftelijke stukken, zoals nota's en notulen. Door slechts 14 respondenten zijn voorbeelden van dergelijk schriftelijk materiaal meegezonden. Dit aantal is te klein om er een nadere analyse van het gebruik op te baseren. Het meegezonden materiaal heeft betrekking op de volgende onderwerpen:

- informatie-verstrekking aan eigen leden over de inhoud van een NRV-advies dat relevant is voor de sector waarin de organisatie actief is;
- ondersteuning van een aanvraag voor een financiële bijdrage voor het opzetten van een onderzoek of project;
- onderbouwen van een besluit om te komen tot een intern onderzoek en voorbereiding van interne veranderingen binnen de organisatie;
- overnemen van in NRV-adviezen besproken definities, begrippen en terminologie;
- bespreken van NRV-adviezen die relevant zijn voor de organisatie, signaleren van de eventuele veranderingen die het advies teweeg zou kunnen brengen en vaststellen van de eigen strategie.

	Totaal gebruik	Ter onder- steuning bestaand beleid	Ter ont- wikkeling nieuw beleid	informatie bron
H1 initiatief tot adviesvorming (overheid=1\NRV, veld=0) ^a	-.01	.05	-.06	.04
H2/3 aard van het advies (praktisch=1) (meer richtinggevend=0) ^a	.00	.07	.02	-.05
samenstelling adviescommissie:				
- aantal op persoonlijke titel ^a	-.42**	-.42**	-.32*	-.13
- aantal vertegenwoordigers ^a	.01	-.07	.04	.02
- ratio aantal op persoonlijke titel/vertegenwoordigers ^a	-.30	-.27	-.21	-.05
H2 indien over praktische uitvoeringszaken:				
- aantal op persoonlijke titel ^a	-.63**	-.63**	-.45	-.23
- aantal vertegenwoordigers ^a	.21	.04	.23	-.09
- ratio persoonlijke titel/vertegenwoordigers ^a	-.47*	-.40	.33	-.13
H3 indien meer richtinggevend advies:				
- aantal op persoonlijke titel ^a	-.17	-.07	-.39*	-.10
- aantal vertegenwoordigers ^a	-.08	-.15	.05	.02
- ratio persoonlijke titel/vertegenwoordigers ^a	-.04	.03	-.27	.20
H4 aansluiting probleemdefinitie bij beleidsprobleem ^a	.42**	.40**	.23*	.38**
H5 kwaliteit analyse:				
- wetenschappelijk ^a	.25*	.27**	.24*	.21*
- betrouwbaar ^a	.46**	.41**	.31**	.41**
H6 breed inzicht in de problematiek ^a	.31**	.30**	.20*	.26**
analyse bevat nieuwe inzichten ^a	.35**	.24*	.44**	.25*
H6 aanbevelingen realiseerbaar in veld ^a	.35**	.39**	.18	.31**
aanbevelingen realiseerbaar in eigen organisatie ^a	.38**	.43**	.25*	.34**
H8 duur adviestraject ^a	.19	.10	.11	-.35
H9 unanimititeit	-	-	-	-
H10 omvang aanbevelingen ^a	-.15	-.06	-.29	.06
omvang analyse ^a	.05	-.13	.07	.01
ratio omvang aanbevelingen/omvang analyse ^a	.03	.30	-.14	.08
H11 helder geformuleerd ^a	.04	.07	-.07	.04
H12 verspreiding van het advies ^{a,b}	.09	-.12	.03	.27
H13 houding t.o.v. NRV ^a	.27**	.18	.17	.22*
H14 reorganisatie (ja=1, nee=0) ^a	.21	.08	.17	.15
H15 beleid omstrepen binnen organisatie ^a	-.48**	-.48**	-.24*	-.32**
H16 participatie in adviestraject (ja=1, nee=0) ^a	.06	.00	.01	.10
H17 tijdstip uitkomen advies sluit aan bij beleidsvorming in de gezondheidszorg ^a	.04	.07	.00	.07
tijdstip uitkomen advies sluit aan bij beleidsvorming in de eigen organisatie ^a	.38**	.40**	.28**	.30**

- ^a Kenmerk is gemeten op het niveau van het advies; correlatie is op dat niveau berekend (n=31)
^b Kenmerk is gemeten via de enquête; correlatie is berekend over alle respondenten (n=83)
^c Gegevens over de verspreiding van de adviezen zijn slechts beschikbaar van 19 adviezen
* p<.05 bij eenzijdige toetsing
** p<.01 bij eenzijdige toetsing

Tabel 2. Correlaties tussen de veronderstelde invloeden afzonderlijk en het gebruik van de adviezen

Enkelvoudige samenhangen

Voor de toetsing van de hypothesen wordt eerst een overzicht gegeven van de correlaties tussen de veronderstelde invloeden afzonderlijk en het gebruik van de adviezen. Daarna wordt een multiële regressie-analyse uitgevoerd. De drie vormen van gebruik van adviezen zijn tevens samengevoegd tot één omvattende maat door optelling van de afzonderlijke vormen van gebruik. Deze blijken namelijk een goede schaal te vormen (Cronbach's $a = .80$).

De correlaties tussen de veronderstelde invloeden afzonderlijk en het gebruik van de adviezen zijn weergegeven in tabel 2.

Het overzicht van de enkelvoudige correlaties laat zien dat het wat betreft het initiatief tot de adviesvorming niet zo is dat adviezen die door de rijksoverheid zijn geïnitieerd minder worden gebruikt, zoals in hypothese 1 werd aangenomen. In hypothese 2 en 3 gaat het om twee aspecten van de context van de adviezen, namelijk de aard van het advies en de samenstelling van de adviescommissie. Beide kenmerken zijn afzonderlijk en in combinatie bekeken. Op praktische uitvoeringszaken gerichte adviezen worden niet meer of minder gebruikt dan meer richtinggevende adviezen. Adviezen die gemaakt zijn door commissies met daarin meer leden op persoonlijke titel worden gemiddeld minder gebruikt volgens de geënquêteerde organisaties, zij het dat dit voor gebruik van adviezen als bron van informatie geen verschil uitmaakt. Deze samenhang is sterker wanneer het advies gaat over praktische uitvoeringszaken, terwijl bij de meer richtinggevende adviezen de samenhang minder duidelijk is. Het aantal leden dat als vertegenwoordiger van een organisatie deel uitmaakt van een adviescommissie heeft geen relatie met het gebruik.

De meeste kenmerken van de adviezen die volgens de hypothesen H4 tot en met H9 samenhangen met het gebruik laten inderdaad de verwachte correlaties zien. Het gaat hier vooral om kenmerken die via de enquête zijn gemeten en dus het subjectieve oordeel van de respondent weerspiegelen. Hypothese 8, waarin wordt verondersteld dat een kortere duur van het adviestraject samengaat met meer gebruik, wordt niet bevestigd, zij het dat de correlatie met het gebruik als bron van informatie wel negatief en redelijk sterk is ($p = .07$). De hypothese over unanimiteit van adviezen kon niet worden getoetst, omdat nagenoeg alle adviezen unaniem waren.

Wat betreft de verspreiding en toegankelijkheid van de adviezen blijkt dat de beknoptheid van het aanbevelingen-deel en het analyse-deel van de adviezen niet samenhangen met het gebruik. Als het aanbevelingen-deel omvangrijker is, is er wel een negatieve samenhang met gebruik ten

behoefte van de ontwikkeling van nieuw beleid ($p=.07$), terwijl de ratio van het aantal pagina's dat wordt besteed aan aanbevelingen en aan analyse positief samenhangt met gebruik als ondersteuning van bestaand beleid ($p=.06$). Het oordeel van de respondenten over de helderheid van formulering van het advies hangt niet samen met het gebruik. Gegevens over de verspreiding van de adviezen waren beschikbaar voor slechts 19 adviezen. Er is alleen een zwakke samenhang met het gebruik als bron van informatie, die gegeven het kleine aantal adviezen waarvoor de verspreiding bekend is niet significant is ($p=.13$).

Wat betreft de context van de doelgroepen van de adviezen geldt dat een positieve houding ten opzichte van de NRV samengaat met meer gebruik. Of de betreffende organisaties gedurende de afgelopen jaren een proces van reorganisatie hebben doorgemaakt, is niet gerelateerd aan het gebruik van de adviezen. De mate waarin het beleid dat wordt voorgesteld in

Variabele	b	Standaardfout	T
Initiatief tot adviesvorming	.062	.723	.086
Aard van het advies	-.259	.761	-.340
Aantal persoonlijke titel	-.101	.189	-.533
Aantal vertegenwoordigers	-.037	.107	-.346
Kenmerken van het advies	.243	.079	3.069*
Duur adviestraject	.033	.118	.280
Omvang aanbevelingen	-.006	.058	-.109
Omvang analyses	.010	.022	.440
Helder geformuleerd	-.828	.383	-2.16*
Houding t.o.v. NRV	.174	.127	1.369
Reorganisatie	.635	.604	1.051
Beleid omstreden	-.730	.307	-2.38*
Participatie in adviestraject	.174	.127	1.370
Timing beleid gezondheidszorg	-.695	.435	-1.60
Timing beleid eigen organisatie	.702	.331	2.12*
Constante	7.411	3.624	2.05*
R ²	.35		
* $p < .05$			

Tabel 3. Regressie-analyse op het totale gebruik van adviezen

een advies, als omstreden binnen de organisatie van de respondenten wordt gezien, hangt duidelijk negatief samen met het gebruik.

Of een organisatie heeft geparticipeerd in het adviestraject, hangt niet samen met het gebruik dat wordt gemaakt van de adviezen. Dit betekent ook dat de grotere respons van organisaties die betrokken zijn bij het werk van de NRV waarschijnlijk niet heeft geleid tot een overschatting van het gebruik. De aansluiting tussen het tijdstip van uitbrengen van een advies en de fase van beleidsontwikkeling binnen een organisatie hangt wel samen met gebruik dat wordt gemaakt van adviezen.

Meervoudige samenhangen

Behalve naar de enkelvoudige correlaties is tenslotte gekeken naar de mate waarin de in de hypothesen genoemde kenmerken tezamen de variatie in het (totale) gebruik van adviezen binden. Om het aantal kenmerken wat te beperken, zijn de onderling sterk samenhangende oordelen over de kenmerken van de adviezen die in de hypothesen H4 tot en met H7 zijn verwoord en die alle via het oordeel van de respondenten in de enquête zijn gemeten samengevoegd tot één variabele, 'kenmerken van het advies'. De verspreiding van de adviezen is niet opgenomen vanwege het geringe aantal adviezen waarvoor dit bekend is, zie tabel 3.

Van de totale variantie in het gebruik dat wordt gemaakt van adviezen van de NRV wordt ongeveer een derde verklaard door de kenmerken die zijn opgenomen in de analyse. Uit de analyse blijkt dat de via de enquête gemeten, samengestelde variabele kenmerken van het advies ook in de multiële regressie-analyse duidelijk samenhangen met het gebruik dat in totaal wordt gemaakt van een advies. De mate waarin de respondenten vinden dat het advies helder is geformuleerd, hangt onder constant-houding van de andere variabelen *negatief* met het gebruik van het advies samen. Dit is strijdig met hypothese 11. De enkelvoudige samenhang was in dit geval nagenoeg gelijk aan nul, zowel voor het getotaliseerde gebruik als voor de drie onderscheiden vormen van gebruik. De mate waarin het beleid dat wordt voorgesteld in het advies, omstreden is binnen de eigen organisatie, hangt negatief samen met het gebruik. De aansluiting tussen het tijdstip van verschijnen van het advies en de beleidsontwikkeling binnen de eigen organisatie hangt positief samen met het gebruik.

5. Discussie

In dit artikel is gerapporteerd over een empirische analyse van het gebruik van adviezen van de NRV. Sturend voor deze analyse was de analogie met het gebruik van beleidsonderzoek. Op grond van onderzoeks-

resultaten op dat terrein zijn hypothesen geformuleerd over het gebruik van adviezen door overheidsorganen. Deze hypothesen blijken de empirische toetsing redelijk te doorstaan.

Of er sprake is van veel of weinig gebruik van adviezen van de NRV hangt af van de manier waarop men het gebruik vaststelt en van de manier waarop men tegen de resultaten aankijkt. We hebben het gebruik vastgesteld door potentiële gebruikers daar in een vragenlijst naar te vragen. Daarnaast is gevraagd om documenten waarin het gebruik is vastgelegd mee te sturen. Het aantal 'bewijsstukken' dat is meegestuurd, was echter te gering om ze te gebruiken als validering van de antwoorden die in de enquête zijn gegeven. Het gebruik is daarom alleen vastgesteld aan de hand van de subjectieve oordelen van de respondenten.

We hebben de respondenten verzocht de vragen te beantwoorden voor één specifiek advies. Dit leidt mogelijk tot een overschatting van het gebruik, doordat respondenten eerder een advies kiezen waarmee in hun organisatie iets is gedaan dan een advies waarmee niets is gedaan. Verder is een hypothese zoals die over de verspreiding van adviezen moeilijk te toetsen door de gekozen methode. Het alternatief om de vragen te stellen over één advies dat van tevoren door de onderzoekers is uitgekozen, is niet uitvoerbaar, omdat er geen advies te vinden is dat relevant is voor een breed scala van organisaties in de gezondheidszorg.

Met deze kanttekeningen in het achterhoofd kunnen we de resultaten verder bespreken. De adviezen van de NRV worden in het veld gebruikt. Slechts een gering aantal organisaties - nog geen tien procent van de aangeschreven organisaties - heeft aangegeven dat men geen enkel advies van de NRV kent. Van de organisaties die over een door hen zelf uitgekozen advies hebben gerapporteerd over het gebruik, heeft slechts vier procent aangegeven dat er op geen enkele manier gebruik was gemaakt van het advies. Adviezen zijn het meest gebruikt als bron van informatie, in mindere mate als ondersteuning voor bestaand beleid van de organisatie en nog minder ter ontwikkeling van nieuw beleid.

De adviezen verschillen in de mate waarin ze door de responderende organisaties zijn gebruikt (Groenewegen, Nekuee, 1995; tabel 5.4). De vraag of dat verschil in gebruik komt doordat de adviezen die meer gebruikt zijn bepaalde specifieke kenmerken hebben, of doordat de organisaties die ze hebben gebruikt positiever tegen die adviezen aankijken, is lastig te beantwoorden. In de hypothesen die in paragraaf 2 zijn geformuleerd, wordt er vanuit gegaan dat er zowel aan de kant van de adviezen (context van het advies, kenmerken van het advies, verspreiding en toegankelijkheid van het advies) invloeden op het gebruik zijn als aan de kant van de potentiële gebruikers (context van de doelgroepen, relaties tussen context van het advies en context van de doelgroepen). In de

analyse zijn deze twee niveaus niet van elkaar te scheiden, omdat het aantal organisaties dat over hetzelfde advies uitspraken doet te klein is. Een aantal kenmerken van de adviezen is gemeten via de subjectieve beoordeling van de respondenten. Dat heeft te maken met de pragmatische overweging dat document-analyse te arbeidsintensief is. De relatief sterke samenhang tussen de - subjectief gemeten - kenmerken van de adviezen en het gebruik kan door de gehanteerde methode een reëel bestaande samenhang zijn, maar zou ook het gevolg van een tendens tot consistentie in de beantwoording van de vragen kunnen zijn. Het bestaan van de samenhang tussen de kenmerken van adviezen en het gebruik is duidelijk gebleken uit het overzicht van de enkelvoudige correlaties.

Ook in de regressie-analyse kwam de combinatie van deze kenmerken als belangrijk naar voren. Over het algemeen zijn deze relaties in overeenstemming met de hypothesen. Adviezen die op een aantal inhoudelijke aspecten, zoals de aansluiting van de probleemdefinitie bij het beleidsprobleem en de kwaliteit van de analyse, positiever worden beoordeeld worden ook meer gebruikt. De belangrijkste uitzondering betreft het oordeel van de respondenten over de helderheid van de formuleringen van het advies; in de multipele regressie-analyse heeft dat een significant negatieve relatie. Een mogelijke, maar wel vergaande interpretatie hiervan zou kunnen zijn dat onheldere adviezen organisaties in het veld ook van pas kunnen komen. De gevonden samenhangen tussen gebruik en kenmerken van adviezen die indicatief zijn voor de kwaliteit wijzen op door adviesorganen zelf te beïnvloeden resultaten. De samenhang tussen gebruik en kenmerken van de context van de doelgroep, vooral het al of niet omstreden zijn van adviezen binnen een organisatie, is voor een adviesorgaan niet direct beïnvloedbaar. Hetzelfde geldt voor de timing van adviezen ten opzichte van de beleidsvorming in organisaties.

De adviesorganen 'nieuwe stijl' krijgen als opdracht te adviseren op verzoek van de rijksoverheid en alleen over hoofdlijnen van het beleid. De samenstelling van de nieuwe adviesorganen sluit daarop aan: alleen leden op persoonlijke titel. Uit het onderzoek blijkt dat de samenstelling van de adviescommissies wat betreft het aantal leden op persoonlijke titel of als vertegenwoordiger van een organisatie niet van invloed is op het gebruik als het om richtinggevende adviezen gaat. De samenstelling blijkt wel uit te maken als het om praktisch gerichte adviezen gaat. Gezien de opdracht van de adviesorganen nieuwe stijl zal de samenstelling uit alleen leden op persoonlijke titel dus naar verwachting geen negatieve invloed hebben op het gebruik in het veld.

De hypothese dat organisaties uit het veld die zitting hebben in adviescommissies meer gebruik van de betreffende adviezen maken is niet bevestigd. De participatie van het maatschappelijk middenveld in de adviesorganen, die kan worden beschouwd als een aspect van vervlech-

ting, blijkt dus niet het verwachte effect te hebben.

De 'sanering' van de adviesorganen maakt een eind aan de jarenlange betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld bij de advisering aan de rijksoverheid. Daarbij vervalt ook de mogelijkheid voor de overheid om de haalbaarheid van voorgenomen beleid via deze weg te toetsen.

Literatuur

- Boyer, J.F., Langbein, L.I., Factors influencing the use of health evaluation research in congress. *Evaluation Review* 15:1991;507-532.
- Caplan, N., A minimal set of conditions necessary for the utilization of social science knowledge in policy formulation at the national level, in: Weiss, C. (ed.), *Using social research in public policy making*, Lexington Books, Toronto, 1977.
- Centrale Raad voor de Volksgezondheid, Een bijdrage tot evaluatie van zijn arbeid in de periode 1958 -1973, samengesteld door het secretariaat van de Raad. Centrale Raad voor de Volksgezondheid, Rijswijk, 1974.
- Commissie De Jong, Raad op maat: Rapport bijzondere commissie vraagpunten adviesorganen. Tweede Kamer 1992-93, 21427, nr.29, 's-Gravenhage.
- Dollekamp, J.W., Raad en daad: externe advisering in het licht van ontwikkelingen in sturing door de overheid. *Scriptie bestuurskunde EUR/RL*, 1992.
- Fortuyn, W.S.P., *Ordering door ontvlechting*. Ministerie van WVC, Rijswijk, 1990.
- Grinten, T.E.D. van der, Veranderingen in het maatschappelijk middenveld; over nut en noodzaak van beleidsnetwerken in de gezondheidszorg. *Gezondheid, Theorie en Praktijk*, 1993, 1:245-263.
- Groenewegen, P.P., Herstructurering van de gezondheidszorg: van imperfecte planning naar een imperfecte markt? NIVEL, Utrecht, 1992.
- Groenewegen, P.P., Nekuee, S., *Vervlechting in de praktijk: het gebruik van adviezen van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid in het veld van de gezondheidszorg*. NIVEL, Utrecht, 1995.
- Hoogerwerf, A., Normen voor de inhoud van beleidsadviezen. In: *Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (ed) Adviseren aan de overheid*. WRR, Voorstudies en achtergronden, Den Haag, 1977.
- Hutjes, J. en Cuisinier, M., *Sociaal-wetenschappelijk onderzoek in het overheidsbeleid: een analyse van de empirische literatuur*, ITS, Nijmegen, 1982.
- Korsten, A.F.A., *Wat is goed genoeg? Benutting van onderzoek in overheidsbeleid*, Kobra, Amsterdam, 1983.
- Mulder, H.P., Walraven, G., Groot, A de e.a., *Gebruik van beleidsevaluatie-onderzoek bij de rijksoverheid*. *Beleidswetenschap*, 5, 1991, 203-27.
- Oijen, P.M.M. van, *Beleid voor kennis: bijdrage tot een methodologie van de vraag*, Proefschrift, Rijksuniversiteit Utrecht, 1987.
- Tijssen, I.M.J.G., *Kwaliteit noodt tot meer gebruik: bruikbaarheid van sociaal-wetenschappelijke onderzoeksresultaten volgens arts-bestuurders*. Proefschrift KUN, Nijmegen, 1988.
- Weiss, C., The many meanings of research utilization, *Public Administration review*, sept./oct., 1979: 426-31.
- Woodhouse, G. (ed.), *A guide to ML3 for new users*. Institute of Education, London, 1993.